

УДК 338.24:636

*Ібатуллін М.І.,
к.е.н., доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СВИНАРСТВА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Нинішні економічні умови функціонування ринку продукції свинарства вимагають посилення ролі держави, як важливого чинника у досягненні економічного зростання та підвищення соціальної стабільності на селі. Враховуючи міжнародні зобов'язання країни, обмеженість державного бюджету, досягнутий рівень розвитку свинарства та реальну купівельну спроможність населення, об'єктивно постає необхідність більш зваженого та системного підходу у використанні важелів економічного регулювання досліджуваного ринку, який би сприяв нейтралізації та пом'якшенню негативного впливу ринкового механізму, створенню передумов для довгострокового економічного росту та забезпеченню продовольчої безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробкою методичних рекомендацій дієвої системи державної підтримки тваринництва та галузі свинарства, зокрема, протягом тривалого часу займалися такі науковці, як П. Березівський, П. Гайдуцький, А. Діброва, М. Дем'яненко, М. Ільчук, І. Михасюк та ін. Проте швидкоплинність змін в суспільно-економічному житті країни вимагає перегляду методів державного регулювання діяльності сільськогосподарських підприємств та господарств населення – виробників продукції свинарства.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо формування дієвої системи державної підтримки виробників продукції свинарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Від 2005 р. в Україні активно використовувалися інструменти державної підтримки галузі шляхом прямої бюджетної підтримки в межах програм, що передбачали фінансування заходів з селекції тварин, доплату за реалізацію великовагових свиней і за рахунок повернення ПДВ при реалізації їх на переробні підприємства. Протягом 2007–2014 рр. спостерігалось поступове зниження обсягів державної підтримки сільськогосподарських підприємств, які займаються виробництвом продукції свинарства, на 23 %.

Зазначимо, що основним джерелом державної підтримки свинарства є повернення ПДВ за рахунок реалізації на переробку, частка якого в загальному обсязі підтримки у 2014 р. зросла проти 2007 р. на 51,7 в.п. При цьому механізм його справляння і компенсації нині є недосконалим.

Зазначимо, що обсяги бюджетної підтримки галузі свинарства за 2007–2014 рр. зменшилися більш ніж у 13,5 раза. Однак, як переконають результати проведеного аналізу, в останні роки спостерігається відродження промислового свинарства підприємствами індустріального типу, що має на меті збільшити обсяги реалізації переробним підприємствам та підвищити вагу реалізованих на забій тварин, особливо в господарствах населення.

Результати групування сільськогосподарських підприємств з урахуванням державної підтримки свідчать, що у 2007 р. прибутковість ведення свинарства на принципах розширеного відтворення забезпечили 29 % товаровиробників, при фактичному рівні збитковості 35 %, тобто показник зріс більш як на 60 в.п. До цієї групи увійшло 31 сільськогосподарське підприємство. Основна частка державної підтримки надходила у вигляді прямих бюджетних дотацій в розрізі програми за КПКВ 2801210 «Бюджетна тваринницька дотація та державна підтримка виробництва продукції тваринництва».

Щодо структури бюджетних асигнувань, то найбільшу частку бюджетних коштів спрямовували на селекцію у свинарстві та реалізацію великовагових свиней. Позитивним результатом є формування передумов щодо відродження та розвитку племінного свинарства. Протягом 2007–2014 рр. група сільськогосподарських підприємств із рівнем державної підтримки на 1 ц продукції понад 500 грн отримувала її в основному як прямі бюджетні дотації за винятком 2014 р. (їх частка в 2007 р. становила 57 %, а у 2010 р. – 76 %). Незважаючи на суттєві бюджетні інвестиції, в 2014 р. не вдалося забезпечити прибуткове ведення виробництва.

У цілому протягом 2007–2014 рр. поступово підвищувалися середньодобові прирости та рентабельність виробництва і реалізації свиней у всіх групах сільськогосподарських підприємств, що свідчить про процеси модернізації технологічного процесу із залученням як приватних інвестицій, так і коштів державної підтримки.

Незважаючи на позитивні результати від реалізації програм державної підтримки виробництва продукції свинарства, суттєвого покращення стану справ у галузі не забезпечено [1]. За щорічного збільшення обсягів бюджетних асигнувань та податкових пільг сільському господарству України не спостерігалось повномасштабного підвищення економічних показників роботи сільськогосподарських

товаровиробників [2]. Так, за дослідженнями С.М. Чистова, у 2000–2009 рр. обсяги державної фінансової підтримки галузі зросли у 3,8 раза [3]. Однак, за цей період збільшено обсяги виробництва валової продукції сільського господарства лише в 1,2 раза, що є підтвердженням недостатньої дієвості державної фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва.

Дієвість складових інструментів державної підтримки визначається не лише нарощуванням обсягів виробництва та реалізації продукції свинарства в цілому сільськогосподарськими підприємствами, але й стимулюванням сільськогосподарських товаровиробників реалізувати вироблену продукцію переробним підприємствам [4]. Так, дотація за реалізацію великовагових свиней переробним підприємствам була одним з основних чинників, які стимулювали до нарощення обсягів збуту всіма категоріями виробників свиней на переробні підприємства. Увагу в даній програмі бюджетної підтримки було зосереджено на господарствах населення, які в той час були основними товаровиробниками продукції свинарства. Дотація за молодняк великої рогатої худоби і свиней надавалася у разі вирощування тварин на сільськогосподарських підприємствах та у фізичних осіб не менш як протягом трьох місяців до моменту продажу на забій.

На нашу думку, систематичне використання дотацій за реалізацію великовагових свиней забезпечуватиме поступове збільшення обсягів реалізації свиней переробним підприємствам сільськогосподарськими товаровиробниками усіх форм господарювання [5].

Водночас, через несистемність у використанні цього інструменту державної підтримки обсяги надходження вирощених у господарствах населення тварин як сировини на переробні підприємства знизилися, що повністю нівелювало позитивний вплив у цілому державного регулювання.

Зазначимо, що науковці та товаровиробники не дійшли до єдиної думки щодо доцільності використання прямих бюджетних дотацій, у тому числі й за реалізацію великовагових тварин.

Очевидно, що такий підхід є вигідним для сільськогосподарських товаровиробників. Однак, з державної точки зору та галузі загалом виплачувати дотацію в такому вигляді немає сенсу, оскільки підтримка нерентабельних підприємств не сприяє покращенню стану справ у галузі свинарства.

Численні публікації вчених економістів та керівників сільськогосподарських підприємств свідчать про необхідність продовження дії механізму підтримки виробників продукції свинарства як одного із важелів зняття соціальної напруги на селі [6].

У нинішніх умовах господарювання одержувачами фінансової підтримки як прямої бюджетної дотації, так і у вигляді повернення ПДВ є обмежене коло сільськогосподарських товаровиробників. Так, у 2007 р. 59 господарств (сільськогосподарські підприємства двох останніх груп), які реалізували 43 % від загального обсягу, отримали 58 % від загальної суми спрямованої сільськогосподарським підприємствам державної підтримки, у 2010 р. – 22 суб'єктам господарювання було виділено близько 63 % коштів від загального обсягу державної підтримки, при цьому ними було реалізовано 27,1 % свиней, у 2014 р. 39 сільськогосподарських підприємств одержали 85,3 % коштів, при частці реалізації свиней 30,1 %. При цьому в середньому на одне господарство надходило більш як 1000 тис. грн.

Протягом досліджуваного періоду сталися зміни в структурі державної підтримки ведення галузі свинарства в сільськогосподарських підприємствах. Так, у 2007 р. частка прямої державної підтримки була в межах 50–55 %, за мінімального розмаху варіації між групами господарств, що свідчить про справедливий розподіл залежно від обсягів реалізації свиней. Найбільшу частку становила дотація за реалізацію великовагових свиней, механізм компенсації якої був досить прозорий [6].

У 2010 р. частка прямих бюджетних дотацій відчутно зменшилася до 30 % у середньому по сільськогосподарських підприємствах, значення розмаху варіації динамічного ряду даного показника становило 50 в.п., що свідчить про вибіркового характеру виплати прямої бюджетної підтримки.

У 2014 р. середнє значення частки виплати бюджетної дотації в загальній структурі державної підтримки становило в середньому близько 5 %, розмах варіації – 12 в.п., що свідчить про рівномірний розподіл.

Необхідно зазначити, що важливим напрямком державної підтримки є часткова компенсація витрат, пов'язаних із придбанням племінних свиноматок і кнурів, а також будівництва тваринницьких приміщень. Відшкодування вартості будівництва об'єктів передбачено на безповоротній основі у розмірі до 50 % вартості (фактично понесених витрат без урахування ПДВ) завершених у попередньому і поточному роках етапів будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів для утримання великої рогатої худоби, свиней, доїльних залів і створених на кооперативних засадах м'ясопереробних підприємств, у т.ч. в розмірі до 30 % вартості обладнання відповідно до проектно-кошторисної документації.

Однак механізм надання такої державної підтримки є недосконалим. Така компенсація надається тільки тоді, коли комплекс уже почав працювати. Тобто вона вигідна лише тим підприємствам, які вже інвестували кошти, збудували тваринницькі приміщення і нині продовжують свій розвиток, що суттєво обмежує коло отримувачів даної державної підтримки. Проте для більшості підприємств кошти потрібні саме на початку та під час будівництва, а не після того, як тваринницький комплекс почав діяти і вже можна розраховувати на прибутки. Якщо б сільськогосподарські

підприємства отримували компенсацію вартості будівництва на його початку, то це б сприяло активізації інвестиційних процесів у свинарстві [7].

Оцінюючи ефективність державної підтримки виробництва продукції свинарства, вважаємо за доцільне проаналізувати практику застосування задекларованої програми компенсації відсотків за надані кредити сільськогосподарським товаровиробникам, яка діяла до 2012 р. Її особливість полягала у тому, що держава брала на себе оплату відсотків за кредити сільгоспвиробників. Це була важлива допомога, тому що відсотки за гривневими кредитами перевищували рентабельність аграрного бізнесу. При цьому без кредитних коштів сільськогосподарські товаровиробники не мають можливості забезпечувати розширене відтворення. Це підтверджує і статистика: у 2011 р. сільськогосподарські підприємства залучили понад 12 млрд гривень кредитів.

Проте задекларований позитивний ефект був знівельований недосконалим механізмом державної підтримки за даною програмою. По-перше, передбачалася конкурсна основа. Компенсація виплачувалася тільки, коли сума відсотків за користування кредитами та за додатково укладеними угодами не перевищувала в гривнях 21 % річних, а в іноземній валюті – 13 %. Але відсотки по кредитах для сільськогосподарських товаровиробників були вищі, ніж передбачено в державній програмі. Так, у 2011 р. виплати за гривневими кредитами сягали 26 %, а за валютними – 13 %. По-друге, обмеження на об'єкти кредитування – кредити надавалися тільки під певні роботи та закупівлі. По-третє, компенсація виплачується не відразу, а залежно від наповнення спеціальних фондів, що змушувало сільськогосподарських товаровиробників оплачувати відсотки із власних фінансових ресурсів [8].

Зазначимо, що упродовж досліджуваного періоду реальна державна підтримка виробникам продукції свинарства усіх форм господарювання надходила переважно у вигляді повернення ПДВ. Упродовж 1990–2014 рр. даний механізм зазнав суттєвих змін. У 1998 р. було запроваджено спеціальний режим ПДВ для виробників м'яса. Його метою було забезпечити вчасне надання субсидій виробникам продукції тваринництва. Відповідно до цього регулювання переробники м'яса спрямовували суми ПДВ на спеціальні (небюджетні) рахунки, і ці суми використовувалися як субсидії постачальникам м'яса. Лише безпосередні постачальники м'яса могли отримувати відповідні субсидії, які потрібно було використовувати для розвитку тваринництва.

У 2010 та 2011 рр. переробники м'яса сплачували ПДВ до спеціального фонду державного бюджету. Потім виробники мали право отримати допомогу з бюджету, а не безпосередньо від переробників, як раніше – у формі субсидій «на одну голову худоби» (з квітня 2011 р. – у розрахунку на кілограм).

Починаючи з 2012 р., систему було частково змінено для переробників м'яса, оскільки вони спрямовували ПДВ частково до спеціального фонду державного бюджету, а частково на спеціальні рахунки (частка ПДВ, яку підприємства сплачують до спеціального фонду державного бюджету, було визначено у 20 % у 2012 р., 40 % у 2013 р. та 50 % у 2014 р.). Так, суми ПДВ, перераховані до спеціального фонду бюджету, призначені для фінансування заходів у межах державної програми підтримки тваринництва. Як і раніше, суми ПДВ, накопичені на спеціальних не бюджетних рахунках переробників м'яса, можуть використовуватися виключно для виплати сільськогосподарським товаровиробникам компенсації за продане ними м'ясо в живій вазі. Прямий перерахунок компенсації переробниками виробникам м'яса було поновлено через необхідність вчасної підтримки виробників за високого фіскального тиску.

Висновки з проведеного дослідження. Як свідчать результати дослідження, найбільш ефективним засобом підтримки виробництва продукції свинарства був механізм, повернення ПДВ який діяв до 2010 р., по відношенні до сільськогосподарських підприємств, та господарств населення з використанням нульової ставки та дотації за реалізацію великовагових свиней, що стимулювало до нарощування реалізації переробникам, так і торгово-посередницьким структурам, які працюють на агентських умовах.

Нинішній порядок державної підтримки у вигляді повернення ПДВ є складним і непрозорим. У результаті чого переробним підприємствам делеговано право нарахування та розподілу державних ресурсів, сформованих за рахунок коштів податку на додану вартість, отриманих від реалізації продукції, виготовленої з поставленої свинини у живій вазі сільськогосподарськими товаровиробниками.

Загалом механізм державної підтримки свинарства через застосування особливого режиму оподаткування переробних підприємств не забезпечив належних зрушень та покращення стану справ у галузі, зокрема, збільшення поголів'я тварин, обсягів виробництва продукції, прибутковості товаровиробників, що в свою чергу потребує розроблення нового прозорого і адресного механізму державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників продукції свинарства.

Бібліографічний список

1. Нестеренко С.А. Розвиток галузі свинарства у сільськогосподарських підприємствах / С.А. Нестеренко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2015. – № 1 (29). – С. 80-86.

2. Державна підтримка галузі тваринництва відповідно до вимог СОТ / Андрієвський В.Є. та ін. // Науково-практичний збірник "Посібник українського хлібороба". – Київ, 2008. – С. 274-289.
3. Державне регулювання економіки : [навчальний посібник] / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко [та ін.; вид. 2-ге, допрац. і доповн.]. – К. : КНЕУ, 2010. – 440 с.
4. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції : монографія / [Бетлій М.]; за ред. О.М. Бородіної. – Ужгород: ІВА, 2006. – 496 с.
5. Сус Л. В. Стан реалізації фінансової державної підтримки виробництва продукції тваринництва в Україні / Л. В. Сус // Вісник ЖНАЕУ. – 2014. – № 1/2 (43), т. 2. – С. 186–193.
6. Свиноус І.В. Сучасний стан та проблеми виробництва продукції свинарства в сільськогосподарських підприємствах України / І.В. Свиноус, А.В. Підгорний // Інноваційна економіка. – 2014. – № 6 (55). – С. 77-81.
7. Орел В.М. Оцінка сучасного стану та перспективи розвитку регіонального ринку м'яса та м'ясної продукції / В.М. Орел // Економічний аналіз. – 2014. – № 3. – С. 70-74.
8. Саламін О. С. Розвиток сільського господарства як результат ринкового регулювання та державного регуляторного впливу / О. С. Саламін // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія Економічні науки – Львів, 2013. – т. 15, № 2 (56). – С. 355–362.

References

1. Nesterenko, S.A. (2015), "The development of pig industry in the agricultural enterprises", *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, no. 1 (29), pp. 80-86.
2. Andriievskiy, V.Ye. et al. (2008), "State support of the livestock industry in line with WTO requirements", *Naukovo-praktychnyi zbirnyk "Posibnyk ukrainskoho khliboroba"*, pp. 274-289.
3. Chystov, S.M., Nykyforov, A.Ye., Kutsenko, T.F. ta in. (2010), *Derzhavne rehuliuivannia ekonomiky [State Regulation of Economy]*, tutorial, 2nd edition, corrections and additions, KNEU, Kyiv, Ukraine, 440 p.
4. Betlii, M. (2006), *Ahrarnyi sektor Ukrainy na shliakhu do yevrointehratsii [The agrarian sector of Ukraine on the way to the European integration]*, monograph, IVA, Uzhhorod, Ukraine, 496 p.
5. Sus, L.V. (2014), "State of the state financial support of animal production in Ukraine", *Visnyk ZhNAEU*, no. 1/2 (43), vol. 2, pp. 186–193.
6. Svyynous, I.V. and Pidhornyi, A.V. (2014), "Current status and problems of production of pig breeding at the agricultural enterprises of Ukraine", *Innovatsiina ekonomika*, no. 6 (55), pp. 77-81.
7. Orel, V.M. (2014), "Assessment of the present state and prospects of development of regional market of meat and meat products", *Ekonomichnyi analiz*, no. 3, pp.70-74.
8. Salamin, O.S. (2013), "The development of agriculture as a result of market regulation and of state regulatory impact", *Naukovyi visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu veterynarnoi medytsyny ta biotekhnolohii imeni S. Z. Hzhyskoho, Seriia Ekonomichni nauky*, vol. 15, no. 2 (56), pp. 355–362.

Ібатуллін М.І. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СВИНАРСТВА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Мета. Розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо формування дієвої системи державної підтримки виробників продукції свинарства.

Методика дослідження. У процесі дослідження використані такі загальнонаукові методи, як аналіз і синтез, індукція і дедукція. Зокрема: завдяки аналізу та синтезу було проведено дослідження механізму повернення ПДВ у вигляді державної підтримки для сільськогосподарських підприємств; завдяки прийомам індукції та дедукції були визначені перспективи розвитку галузі свинарства в Україні.

Результати. Встановлено, що механізм, який діяв до 2010 р., забезпечував прозорість у поверненні ПДВ у вигляді державної підтримки для сільськогосподарських підприємств, а по відношенню до господарств населення використовувалася нульова ставка, що стимулювало їх до нарощування обсягів реалізації.

Доведено, що нинішній порядок державної підтримки у вигляді повернення ПДВ є складним і непрозорим. У результаті чого переробним підприємствам делеговано право нараховування та розподілу державних ресурсів, сформованих за рахунок коштів податку на додану вартість, отриманих від реалізації продукції, виготовленої з поставленої свинини у живій вазі сільськогосподарськими товаровиробниками. Виявлено основні причини, недовісті програми державної підтримки, що передбачала компенсацію відсотків за надання кредитів сільськогосподарським товаровиробникам, яка діяла до 2012 р.

Визначено, що механізм державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників продукції свинарства потребує комплексного формування з метою активізації виробництва продукції свинарства в усіх категоріях сільськогосподарських товаровиробників.

Наукова новизна. Обґрунтовано механізм державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників продукції свинарства, що передбачає запровадження нульової ставки ПДВ для усіх категорій сільськогосподарських товаровиробників та запровадження прямої бюджетної дотації за реалізацію великовагових свиней господарствами населення.

Практична значущість. Отримані результати дослідження, зокрема запропонована необхідність відновлення застосування державної підтримки на основі використання «нульової ставки» ПДВ, забезпечить формування ефективного механізму стимулювання виробництва продукції свинарства як в сільськогосподарських підприємствах, так і господарствах населення.

Ключові слова: державна підтримка, свинарство, сільськогосподарські підприємства.

Ibatullin M.I. STATE SUPPORT OF PIG BREEDING IN UKRAINE: CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Purpose. The aim of the article is the development of theoretical principles and practical recommendations for the formation of an effective system of state support for pig producers.

Methodology of research. The following general scientific methods are used during the study, as analysis and synthesis, induction and deduction. In particular, the mechanism of VAT refund in the form of state support for agricultural enterprises through the analysis and synthesis of the study; through methods of induction and deduction by prospects of development of pig industry in Ukraine.

Findings. It is established that the mechanism which operated until 2010, ensured transparency in the return of VAT in the form of state support for agricultural enterprises and towards households a zero rate is used, which stimulated them to increase sales volumes.

It is proved that the current procedure of government support in the form of VAT refund is complex and opaque. As a result, processors the enterprises are delegated the right of calculation and allocation of public resources, formed at the expense of value added tax, from the sale of products made from pork put in live weight by agricultural producers.

The basic reasons for ineffectiveness state support, which included compensation of interest on loans to agricultural producers, which operated until 2012, are highlighted.

It is determined that the mechanism of state support of agricultural commodity pig production requires the complex formation to enhance the production of pig production in all categories of agricultural producers.

Originality. The mechanism of state support of agricultural commodity of pig production is substantiated, which involves the introduction of a zero VAT rate for all categories of agricultural producers and the introduction of direct budgetary grants for the implementation of heavy heavy pig private households.

Practical value. The obtained results are of research; including the proposed use of the need to use of public support through the use of "zero rate" of VAT, promote the formation of an effective mechanism to stimulate the production of pig production in both agricultural enterprises and private households.

Key words: state support, swine breeding, agricultural enterprises.

Ибатуллин М.И. ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА СВИНОВОДСТВА В УКРАИНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Цель. Разработка теоретических, положений и практических рекомендаций по формированию действенной системы государственной поддержки производителей продукции свиноводства.

Методика исследования. В процессе исследования использованы такие общенаучные методы, как анализ и синтез, индукция и дедукция. Благодаря анализу и синтезу было проведено исследование механизма возврата НДС в виде государственной поддержки для сельскохозяйственных предприятий. Благодаря приемам индукции и дедукции были определены перспективы развития отрасли свиноводства в Украине.

Результаты. Установлено, что механизм, который действовал до 2010 г., обеспечивал прозрачность в возврате НДС в виде государственной поддержки для сельскохозяйственных предприятий, а по отношению к хозяйствам населения использовалась нулевая ставка, что стимулировало их к наращиванию объемов реализации продукции.

Доказано, что нынешний порядок государственной поддержки в виде возврата НДС является сложным и непрозрачным. В результате чего перерабатывающим предприятиям делегировано право начисления и распределения государственных ресурсов, сформированных за счет средств налога на добавленную стоимость, полученных от реализации продукции, изготовленной из поставленной свинины в живом весе сельскохозяйственными товаропроизводителями.

Определено, что механизм государственной поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей продукции свиноводства требует комплексного формирования с целью активизации производства продукции свиноводства во всех категориях сельскохозяйственных товаропроизводителей.

Научная новизна. Обосновано механизм государственной поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей продукции свиноводства, который предусматривает введение нулевой ставки НДС для всех категорий сельскохозяйственных товаропроизводителей и внедрение прямой бюджетной дотации за реализацию тяжеловесных свиней хозяйствами населения.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования, в частности предложенная необходимость восстановления применения государственной поддержки на основе использования «нулевой ставки» НДС, обеспечит формирование эффективного механизма стимулирования производства продукции свиноводства как в сельскохозяйственных предприятиях, так и хозяйствах населения.

Ключевые слова: государственная поддержка, свиноводство, сельскохозяйственные предприятия.